

«ЗЕЛЕНИЙ» ВВП ЯК ІНДИКАТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Л. М. Сокол, кандидат економічних наук

Узагальнено теоретичні засади індикативної системи сталого розвитку. Здійснено аналіз динаміки «зеленого» ВВП, ємності збитків ВВП від забруднення навколишнього середовища, частки витрат на природоохоронні заходи відносно ВВП.

Сталий розвиток, «зелений» ВВП, економічні збитки, екологічні платежі, витрати, індикатор.

Концепція сталого розвитку ґрунтується на принципах взаємодії суспільства і природи та передбачає гармонізацію економічного й соціального розвитку, збереження довкілля.

Суть сталого розвитку полягає в обов'язковій узгодженості економічного, екологічного та людського розвитку, щоб від покоління в покоління не зменшувалась якість і безпека життя людей, не погіршувався стан довкілля й відбувався соціальний прогрес, який визнає проблеми та інтереси кожної людини [2, с. 9].

Управління процесом сталого розвитку потребує розробки й застосування індикаторів сталого розвитку для корекції розроблених програм, оцінки ефективності використання засобів та рівня досягнутої цілі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробці індикативної системи сталого розвитку, зокрема екологічній корекції показника валового внутрішнього продукту, присвячені дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених. Серед них Є. В. Зандер, В. П. Злодеєв, Дж. Міхаелсон, Н. Маркс, І. С. Піжев, В. Підліснюк, Дж. Стігліц, А. Сін, С. Томпсон, В. Шива та інші дослідники.

Мета дослідження – обґрунтування екологічної суті індикаторів сталого розвитку, аналіз динаміки економічних збитків у структурі виробленого національного продукту.

Виклад основного матеріалу. Індикатори сталого розвитку можна розглядати на різних ієрархічних рівнях – глобальному, національному, регіональному, локальному, галузевому тощо. Та існуючі показники не отримали загального визнання у світовій практиці і мають дискусійний характер. Ключовими є глобальні індикатори, які можна розділити на три основні групи: економічні, соціальні та екологічні.

До основних економічних показників розвитку й прогресу належить об'єм валового внутрішнього продукту (ВВП) на душу населення, що відображує добробут суспільства. Вандана Шива (Vandana Shiva) у своїх дослідженнях дійшла висновків, що економічний розвиток затьмарює собою ту бідність, яку він створює шляхом знищення природи, що, у свою чергу, призводить до появи націй, які не здатні самотійно себе

забезпечити. Тому, ріст ВВП відображує швидкість перетворення природи у гроші, а планети – у сировину [6].

Міжнародними організаціями Організації Об'єднаних Націй розроблена методика оцінки розвитку людського потенціалу, яка враховує показники ВВП на душу населення, очікувану тривалість життя, рівень освіти, грамотність.

Поширеним індикатором сталого розвитку є показник «зеленого» ВВП (Green GDP, Environmentally-Adjusted Domestic Product, Eco-Domestic Product), що враховує екологічний фактор. Загальний підхід до визначення економічної суті даного показника полягає у корегуванні суспільного продукту на основі змін екологічних активів, ресурсів і благ:

$$\text{ВВП}_{\text{зел}} = \text{ВВП} - \text{З},$$

де $\text{ВВП}_{\text{зел}}$ – «зелений» валовий внутрішній продукт, млн. грн.;

ВВП – валовий внутрішній продукт, млн. грн.;

З – економічні збитки від забруднення навколишнього природного середовища (НПС), млн. грн.

Економічні збитки від забруднення навколишнього природного середовища можна розглядати як суму екологічних податків та штрафних санкцій за порушення природоохоронного законодавства, а також витрат на охорону навколишнього природного середовища. Екологічні платежі включають енергетичні податки, платежі за забруднення, платежі за розміщення відходів, транспортні податки, податок на викиди речовин тощо.

Індикатор «зелений» ВВП варто розраховувати на душу населення задля врахування соціальної складової досягнення сталого розвитку суспільства.

Науковці пропонують доповнити «зелений» ВВП такими показниками, як «ємність збитків» ВВП (величина економічного збитку від забруднення довкілля на одиницю виробленого ВВП) та частка витрат на природоохоронні заходи (сукупні природоохоронні витрати відносно ВВП) [3].

Таблиця демонструє динаміку індикаторів сталого розвитку, що враховують екологічну складову показника ВВП, в Україні протягом 2007–2012 років.

Одержані дані свідчать про збільшення об'єму валового внутрішнього продукту за останні 6 років майже вдвічі. Поряд з тим, індикатори «зелений» ВВП та ємність збитків ВВП від забруднення навколишнього природного середовища зросли також майже вдвічі, що свідчить про прямо пропорційну залежність даних показників, постійне навантаження на довкілля та незмінні виснажливі способи виробництва. Частка витрат на природоохоронні заходи відносно показника ВВП також зросла на 0,11 відсоткових пункта.

Слід зазначити, що, на думку багатьох науковців, ВВП повинен враховувати економічні збитки від забруднення навколишнього природного середовища в кілька етапів: коли відбувається забруднення та коли ліквідується, якщо має негативний вплив на здоров'я населення і коли економічно стимулюється екологізація виробничих технологій.

Динаміка індикаторів сталого розвитку*

Індикатори	Роки						2012 р. до 2007 р., %
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
ВВП, <i>млн. грн.</i>	720731	948056	913345	1082569	1302079	1408889	195,5
Населення, <i>млн. осіб</i>	46,6	46,4	46,1	46,0	45,8	45,6	97,9
Екологічні податки, <i>млн. грн.</i>	575,1	1071,4	1209,7	1508,7	2106,6	2047,9	356,1
Витрати на охорону НПС, <i>млн. грн.:</i>							
- поточні витрати	9691,0	12176,0	11073,4	13128,1	18490,4	20514,0	211,7
- капітальні інвестиції	6610,3	8444,6	8032,7	10366,6	12039,4	13924,7	210,7
	3080,7	3731,4	3040,7	2761,5	6451,0	6589,3	213,9
Економічні збитки від забруднення НПС, <i>млн. грн.</i>	10266,1	13247,4	12283,1	14636,8	20597,0	22561,9	219,8
«Зелений» ВВП, <i>млн. грн.</i>	710464,9	934808,6	901061,9	1067932,2	1281482,0	1386327,1	195,1
Частка «зеленого» ВВП відносно ВВП, %	1,43	1,40	1,34	1,35	1,58	1,60	+0,17
«Зелений» ВВП на душу населення, <i>млн. грн.</i>	15246,0	20146,7	19786,0	23215,9	27980,0	30401,9	199,4
Ємність збитків ВВП від забруднення НПС, <i>млн. грн.</i>	0,0008	0,0011	0,0013	0,0014	0,0016	0,0015	187,5
Частка витрат на природоохоронні заходи відносно ВВП, %	1,35	1,28	1,21	1,21	1,42	1,46	+0,11

*Розраховано за даними Державної служби статистики України [1, 4].

Розробка індикативної системи сталого розвитку знайшла своє відбиття у дослідженнях лауреатів Нобелівської премії в галузі економіки Джозефа Стігліца (Joseph Stiglitz) та Амартії Сін (Amartya Sen), які визнали, що показник ВВП не відображує реальні умови життя людей і закликали до створення інших інструментів для оцінки добробуту націй. Саме тому в деяких державах для оцінки прогресу замість ВВП ввели в обіг такий показник, як «валове національне щастя» (ВНЩ) [6].

Валове національне щастя (Gross National Happiness) – холістична міра якості життя, яка включає моральні та психологічні цінності, на відміну від валового національного продукту (Gross National Product).

Поряд з тим, у 2006 р. Фонд нової економіки (New Economics Foundation) запропонував важливий індикатор сталого розвитку, що

відображує добробут людей та стан навколишнього природного середовища в різних країнах світу – міжнародний індекс щастя (Happy Planet Index).

Для розрахунку індексу використовуються три показники: суб'єктивна задоволеність життям людьми, очікувана тривалість життя і так званий екологічний слід.

Уперше міжнародний індекс щастя (МІЩ) розраховано в 2006 р., до нього увійшли 178 країн. Вдруге розрахунок проводився в 2009 р., до нього увійшли 143 країни. За опублікованими даними, Україна зайняла 174 (МІЩ = 22,21) і 95 (МІЩ = 38,10) місця відповідно [5].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Для досягнення сталого розвитку суспільства необхідно застосовувати принципово нові чи вдосконалювати існуючі індикатори, які б відображували соціально-еколого-економічні показники розвитку та достовірну оцінку наслідків. Така індикативна система повинна адаптуватися та коригуватися на різних територіальних рівнях: від міжнародного до локального, а її головною економічною суттю має стати якість життя та добробут населення.

Здоровий економічний глузд має враховувати стан природного капіталу в макроекономічному аналізі сукупного суспільного продукту для підвищення достовірності еколого-економічної ефективності господарської діяльності країни.

Список літератури

1. Довкілля України : стат. зб. / за ред. Н. С. Власенко. – К. : Державна служба статистики України, 2013. – 234 с.
2. Підліснюк В. Основи сталого розвитку : посіб. / В. Підліснюк. – Кременчук : Щербатих О.В., 2008. – 124 с.
3. Рациональное природопользование : учебное пособие / [Е. В. Зандер, В. П. Злодеев, И. С. Пыжев]. – Сибирский федеральный университет. Красноярск : 2008. – 206 с.
4. Соціально-економічний розвиток України за 2012 рік : стат. зб. / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2012/so_ek_r_u/soekru_u/arh_soekru_12.htm
5. Abdallah S., Thompson S., Michaelson J., Marks N., Steuer N. et al. (2009). The Happy Planet Index 2.0. New Economics Foundation [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.neweconomics.org/gen/uploads/dl44k145g5scuy453044gqbu11072006194758.pdf>
6. Vandana Shiva. How economic growth has become anti-life [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.theguardian.com/commentisfree/2013/nov/01/how-economic-growth-has-become-anti-life>

Обобщены теоретические основы индикативной системы устойчивого развития. Осуществлен анализ динамики «зеленого» ВВП, ущербоемкости ВВП от загрязнения окружающей среды, доли затрат на природоохранные мероприятия относительно ВВП.

Устойчивое развитие, «зеленый» ВВП, экономический ущерб, экологические платежи, расходы, индикатор.

Researches are summarizes theoretical knowledge in the sustainable development indicators. The analysis of the dynamics of "green" GDP, GDP loss of capacity from pollution, the proportion of expenditure on environmental protection measures in relation to GDP.

Sustainable development, «green» GDP, economic losses, environmental fees, costs, indicator.

УДК 664.1: 006.83

ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ ЦУКРУ – ІННОВАЦІЙНИЙ НАПРЯМ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

С. А. Стасіневич, кандидат економічних наук

Обґрунтовано важливість цукру, як джерела вуглеводів, для життєдіяльності людини. Представлено опис передових зразків цукру українського виробництва високої якості та рівня безпеки.

Цукор, якість, безпечність, стандарт, асортимент, споживання.

Стратегічним продовольчим товаром є цукор. В Україні 1 лютого 2014 р. завершився виробничий сезон переробки цукрових буряків 2013–2014 рр.: з них вироблено 1 212 тис. т цукру, що на 46 % менше проти минулого року.

Разом з тим, дефіциту цукру в країні очікувати не варто. Потреба внутрішнього ринку оцінюється 1,8 млн т (на 2013/2014 МР постановою Кабінету Міністрів України «Про державне регулювання виробництва цукру та цукрових буряків у період з 1 вересня 2013 р. до 1 вересня 2014 р.» встановлено розмір квоти «А» 1826 тис. т в умовах фактичного розміру фонду споживання цукру останніми роками 1,7 тис. т). Значні перехідні запаси на кінець 2012/2013 МР (0,8–0,9 млн т як наслідок виробництва в сезон 2012 р. 2143 тис. т цукру) мають забезпечити достатній рівень задоволення потреб населення та переробних галузей країни (кондитерської, молочно-, ягідно-фруктово-консервної, фармацевтичної, лікєро-горілчаної, безалкогольної та ін.).

Цукор – це найбільш використовуваний в раціоні українців розчинний вуглевод. Вуглеводи в добовому раціоні людини становлять більш ніж 60 %: за норми споживання білків 648–855 кал, жирів – 372–465 кал, вуглеводів необхідно споживати 1600–2000 кал. При згоранні 1 г вуглеводів в організмі виділяється в середньому 4,1 кал. Калорійність 100 г цукру становить 398 ккал. Норма споживання цукру становить 75–100 г на добу. Найлегше засвоюються організмом розчинні вуглеводи, серед них – цукроза.

© С. А. Стасіневич, 2014